

Лукаsevич-Крутник І. С.
*д.ю.н., професор,
завідувач кафедри цивільного права і процесу,
Західноукраїнський національний університет*

ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИМИ ТА ІНШИМИ РЕСУРСАМИ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ

Цивільним кодексом України від 16 січня 2003 р. є основним актом цивільного законодавства, який витримав перевірку часом, заклавши підвалини для формування ринкової економіки та розвитку приватного права [1]. Втім впровадження одного із основних напрямів розвитку законодавства України – гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу – вимагає оновлення Цивільного кодексу України, в тому числі Книги 5 «Зобов'язальне право». Тому актуального значення набуває дослідження окремих договірних конструкцій та їх місця в системі цивільно-правових договорів, серед яких і договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.

Рекодифікація Книги 5 Цивільного кодексу України передбачає комплексний перегляд норм окремих видів договорів, внесення в систему цивільно-правових договорів нових договірних конструкцій та виключення окремих договірних зобов'язань. Так, у § 5.36 Концепції оновлення Цивільного кодексу України зазначається: «... доцільно розглянути необхідність виключення з ЦК України деяких інститутів зобов'язального права, які збереглися з часів функціонування адміністративно-командної економіки. Йдеться про інститути договору поставки і контрактації сільськогосподарської продукції» [2, с. 48]. Втім про договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу в переліку договірних зобов'язань, що не відповідають сучасній динаміці розвитку, не йдеться. Тому, очевидно, досліджувана договірна конструкція залишиться в оновленій редакції Цивільного кодексу України як один із різновидів договору купівлі-продажу.

Цивільний кодекс України небагато уваги приділяє договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу – лише одну статтю 714 [1]. Віднесення договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу до групи договорів про передачу майна у власність, зокрема договору купівлі-продажу, зумовлено тим, що за цим договором від однієї сторони до іншої передається у власність товар. Варто зазначити, що поняття товару у кодифікованому акті цивільного законодавства України не закріплюється. Натомість у нормативно-правових актах України можна знайти близько 40 різних за змістом визначень понять товару [3]. Найбільш поширеною дефініцією товару є «будь-яка продукція, призначена для продажу» [4].

До речі, по-різному розглядається електроенергія як товар у міжнародних нормативно-правових актах. Зокрема, у Віденській Конвенції Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року, електроенергія виключена із переліку товарів, на які поширюють свою дію норми зазначеного акту (ст. 2, п. f). Натомість у Гаазькій

конвенції про право, яке застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів 1986р., електроенергія розглядається як один із видів товару (п. 3).

Проте договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу має ряд особливостей, які дозволяють виокремити його як самостійний різновид договору купівлі-продажу. Передусім це предмет договору.

В юридичній літературі можна знайти щонайменше дві точки зору з приводу того, що є предметом договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Так, на думку Н. Ю. Голубевої, «критерієм виділення договорів ресурсопостачання у самостійний різновид купівлі-продажу у літературі називають його предмет, який включає два роди об'єктів: по-перше, дії ресурсозабезпечуючої організації по подачі ресурсу абонентові і відповідно дії абонента по прийому ресурсу, що подається, і його оплаті (традиційне поняття предмета зобов'язання); по-друге, товар – сам ресурс, що подається як специфічний об'єкт відносин по постачанню ресурсів через приєднану мережу» [5, с. 87]. Цю точку зору підтримує у своїх працях В. М. Коссак [6, с. 216].

Натомість на думку В.В. Луця, «предметом цього договору є електрична енергія у вигляді електричного струму або теплова енергія у вигляді пари або гарячої (перегрітої) води, які є товарною продукцією, призначеною для купівлі-продажу. За договором на постачання газу споживачам подається природний або штучний горючий газ» [7, с. 287]. Подібну позицію відстоює О. І. Сафончик, додаючи, що до ресурсів, які можуть постачатися через приєднану мережу, належить і вода [8, с. 694]. На нашу думку, зазначена точка зору є більш обґрунтованою та кореспондується із нормами Цивільного та Господарського кодексів України. Так, виходячи з ч. 1 ст. 714 Цивільного кодексу України, предметом цього договору є «енергетичні та інші ресурси». Відповідно до ч. 3 ст. 275 Господарського кодексу України «предметом договору енергопостачання є окремі види енергії з найменуванням, передбаченим нормативно-правовим актом» [9].

Товар, який передається за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, є настільки особливим, що потребує спеціального правового регулювання.

Так, Закон України «Про ринок електричної енергії» у статті 1 закріплює, що «електрична енергія - енергія, що виробляється на об'єктах електроенергетики і є товаром, призначеним для купівлі-продажу» [10].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про теплопостачання» теплова енергія – це «товарна продукція, що виробляється на об'єктах сфери теплопостачання для опалення, підігріву питної води, інших господарських і технологічних потреб споживачів, призначена для купівлі-продажу» [11].

Закон України «Про ринок природного газу» у ст. 1 зазначає, що «природний газ, нафтовий (попутний) газ, газ (метан) вугільних родовищ та газ сланцевих товщ, газ колекторів щільних порід, газ центрально-басейнового типу (далі - природний газ) – суміш вуглеводнів та неуглеводневих компонентів, що перебуває у газоподібному стані за стандартних умов (тиск - 760 міліметрів ртутного стовпчика і температура - 20 градусів за Цельсієм) і є товарною продукцією» [12].

Незважаючи на технічні відмінності та різне правове регулювання ресурсів, що передаються за досліджуваним договором, можна стверджувати про однорідність відносин, що виникають з договору постачання різними товарами (ресурсами) через приєднану мережу. Як зазначає В. О. Криворучко, ресурси, що передаються за договором постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, володіють спільними властивостями, зокрема: «відсутність тілесності (неможливо візуально виявити їх як річ); практичний збіг моменту виробництва і споживання енергії в часі і за кількістю (з урахуванням втрат); неможливість накопичити на складі в значних обсягах для подальшого споживання; особливий спосіб передачі (енергію споживачеві можна надати тільки по електромережах і теплотрасах); неможливість повернути спожиту енергію; обмеженість застосування принципу володіння, розпорядження по відношенню до енергії» [13, С. 67].

Таким чином, договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану є самостійним різновидом договору купівлі-продажу, який відрізняється від інших передусім особливим предметом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
2. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.
3. Термін «товар». Термінологія законодавства. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/30438> (дата звернення: 15.03.2024).
4. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну: Закон України від 22.12.1998 р. № 332-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
5. Голубєва Н. Ю. Особливості зобов'язань, що виникають з договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 66. С. 81-91.
6. Коссак В.М. Предмет договору постачання електричної енергії через приєднану мережу. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 1. С. 212 – 216.
7. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. Т. II. 2-е вид., перероб. і доп. / За ред. О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2006. 1088 с.
8. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання третє, перероблене і доповнене. Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. 1200 с.
9. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. №436- IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
10. Про ринок електричної енергії: Закону України від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (дата звернення: 15.03.2024).
11. Про теплопостачання: Закону України від 2 червня 2005 року № 2633-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15#Text> (дата звернення: 15.03.2024).

12. Про ринок природного газу: Закон України від 9 квітня 2015 року № 329-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-19#Text_ (дата звернення: 15.03.2024).

13. Криворучко В. О. Цивільно-правове регулювання договорів енергопостачання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2017.

УДК 341.17+327.7:061.1

Грубінко А. В.
*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри теорії права та конституціоналізму,
Західноукраїнський національний університет*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ВІДНОСИН НАТО – ЄС В УМОВАХ СУЧАСНОЇ КРИЗИ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

ЄС і НАТО – дві найбільш знакових та без перебільшення головних міжнародних організації Західного світу, які за понад півстолітню історію свого функціонування стали уособленням і гарантами збереження та розвитку демократії насамперед в своєму ареалі трансатлантичного політичного, економічного співробітництва та простору безпеки. Утім їх відносини були доволі непростими, а той факт, що вони набули офіційного статусу лише у січні 2001 р. засвідчує тривалість і складність процесу пошуків міжнародною спільнотою євроатлантичного простору оптимальних моделей взаємодії. В сучасних умовах найбільшого з часів Другої світової війни військового конфлікту в Європі, що відбувається в Україні, посилення глобального наступу антидемократичних сил розвиток співпраці між ЄС і НАТО є надзвичайно актуальним і екзистенційно важливим.

Як не дивно, до вказаної вище дати офіційних відносин між сторонами не було, починаючи від років створення обох – 1949 р. (НАТО) і 1957 р. (ЄС як попередник ЄС). Провал проекту створення Європейського оборонного союзу у 1954 р. визначив долю військово-політичного виміру європейської інтеграції - ідея не набула втілення без підтримки США. Тому НАТО залишився (і досі залишається) єдиним універсальним механізмом колективної безпеки Європи.

При цьому варто врахувати роль такої організації, як Західноєвропейський союз (ЗЄС), або організації Брюссельського договору, що була створена навіть за рік до заснування НАТО. Головним завданням ЗЄС став розвиток оборонних можливостей країн Західної Європи в умовах «холодної війни» і домінування США у галузі колективної безпеки в трансатлантичному партнерстві західних демократій. Формально до кінця 1980-х років ЗЄС був єдиною суто регіональною (європейською) військово-політичною організацією, що мала стати ефективною опорою НАТО, але так нею і не став. Наявність ЗЄС як номінальної регіональної оборонної опори Альянсу та водночас (з 1991 р.) – і ЄС, фактично спричинила відсутність формальних відносин між ЄС і